

EFL DARSLARIDA INTERKULTURAL KOMMUNIKATSIYANI RIVOJLANTIRISH

Xabibullayeva Maxliyo TDSHU katta o'qituvchisi,

Toshkent, O'zbekiston

Tel: +998909719403;

E-mail: khajibullaevam777@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz tilini chet tili sifatida o'qitish jarayonida interkultural kommunikatsiyani rivojlantirish masalalari pedagogik tajriba asosida yoritiladi. Zamonaviy globallashtirish sharoitida til o'rganish faqat lingvistik bilimlarni egallash bilan chegaralanib qolmay, balki turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qila olish kompetensiyasini ham shakllantirishni talab etishi sababli, interkultural kommunikatsiya til ta'limining muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi. Maqolada EFL darslarida interkultural yondashuvni qo'llash imkoniyatlari, metodlari va samaradorligi uzoq yillik pedagogik tajriba asosida tahlil qilinadi. Rol o'yinlari, autentik materiallar, madaniyatlararo muhokamalar va loyiha asosida o'qitish kabi usullar o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Natijalar interkultural yondashuv o'quvchilarning madaniy ongini kengaytirishi, muloqotda ishonchini oshirishi va global fikrlashini rivojlantirishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: interkultural kommunikatsiya, EFL, kommunikativ kompetensiya, global kompetensiya, madaniyatlararo muloqot.

Abstract. This article examines the development of intercultural communication in teaching English as a foreign language based on pedagogical experience. In the context of globalization, language learning is no longer limited to acquiring linguistic knowledge but also requires the formation of the ability to communicate effectively with representatives of different cultures. Therefore, intercultural communication is considered an essential component of language education. The article analyzes the possibilities, methods, and effectiveness of implementing an intercultural approach in EFL classes based on long-term teaching experience. Methods such as role plays, authentic materials, intercultural discussions, and project-based learning play an important role in developing learners' communicative competence. The results indicate that the intercultural approach enhances students' cultural awareness, increases their confidence in communication, and develops global thinking.

Keywords: intercultural communication, EFL, communicative competence, global competence, intercultural interaction

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы развития межкультурной коммуникации в процессе преподавания английского языка как иностранного на основе педагогического опыта. В условиях глобализации изучение языка уже не ограничивается овладением языковыми знаниями, но также требует формирования способности эффективно общаться с представителями различных культур. В связи с этим межкультурная коммуникация рассматривается как важный компонент языкового образования. В статье анализируются возможности, методы и эффективность применения межкультурного подхода на занятиях по английскому языку на

fikrlashni rivojlantirish imkonini beradi. Zamonaviy tadqiqotlar interkultural kompetensiyani rivojlantirishda kommunikativ yondashuv, autentik materiallar va interaktiv metodlarning samaradorligini tasdiqlaydi. Masalan, Deardorff interkultural kompetensiyani rivojlantirishda amaliy tajriba va refleksiyaning muhimligini ta'kidlasa, OECD global kompetensiya tushunchasini ilgari surib, o'quvchilarning turli madaniyatlar bilan samarali muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirish zarurligini qayd etadi. Umuman olganda, Kramshning til va madaniyatni integratsiyalashgan holda o'rganish haqidagi qarashlari EFL ta'limida interkultural kommunikatsiyani rivojlantirish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi, biroq uni amaliyotga tatbiq etishda pedagogik sharoitlar va resurslar hisobga olinishi lozim. Zamonaviy tadqiqotlarda interkultural kommunikatsiyani rivojlantirishda kommunikativ yondashuv, autentik materiallardan hamda interaktiv metodlarning samaradorligi alohida ta'kidlanadi (Deardorff, 2006; OECD, 2018).

Tadqiqot metodologiyasi: Mazkur maqola empirik eksperiment emas, balki pedagogik tajriba va amaliy kuzatuvlarga asoslangan ilmiy-amaliy yondashuvga tayanadi. Tadqiqot davomida EFL darslarida interkultural kommunikatsiyani rivojlantirishga qaratilgan turli metodlar amaliyotda sinovdan o'tkazildi. Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi: kuzatuv metodi; taqqoslash metodi; analitik tahlil; pedagogik tajriba. Kuzatuv metodi yordamida dars jarayonida o'quvchilarning faolligi, ishtiroki va kommunikativ xatti-harakatlari tizimli ravishda o'rganildi. O'qituvchi maxsus kuzatuv jadvallari yordamida o'quvchilarning savol berish darajasi, muhokamalarda ishtiroki va nutqiy faolligini qayd etdi. Shuningdek, o'quvchilarning madaniyatlararo vaziyatlarda o'zini tutishi, masalan, turli madaniy kontekstlarda to'g'ri murojaat shakllarini qo'llay olishi ham kuzatildi. Taqqoslash metodi orqali interkultural elementlar qo'llanilgan va qo'llanilmagan darslar natijalari solishtirildi. Masalan, bir guruhda an'anaviy grammatika asosidagi dars o'tkazilgan bo'lsa, boshqa guruhda rol o'yinlari, autentik materiallar va madaniyatlararo muhokamalar qo'llanildi. Natijada, ikkinchi guruh o'quvchilarining kommunikativ faolligi va nutqiy erkinligi yuqoriroq ekanligi kuzatildi. Analitik tahlil metodi olingan natijalarni tizimli baholash va o'zgarish dinamikasini aniqlash imkonini berdi. Jumladan, o'quvchilarning dars boshidagi va dars oxiridagi ko'rsatkichlari (masalan, ishtirok darajasi, nutqiy xatolar soni, muloqotdagi ishonchlilik) solishtirilib, o'zgarish dinamikasi aniqlab olindi. Bu esa interkultural yondashuvning samaradorligini ilmiy asosda izohlash imkonini berdi. Pedagogik tajriba orqali esa turli metodlarning samaradorligi amaliy jihatdan tekshirishga xizmat qildi. Masalan, bir necha hafta davomida darslarda muntazam ravishda interkultural topshiriqlar (rol o'yinlari, madaniyatlararo taqdimotlar, videomateriallar tahlili) joriy etildi va ularning o'quvchilarga ta'siri kuzatildi. Tajriba yakunida o'quvchilarning nafaqat til ko'nikmalari, balki madaniy tushunchalari va global fikrlash darajasi ham oshgani aniqlandi. Asosiy qism: Dars jarayonida interkultural kommunikatsiyani rivojlantirishga qaratilgan interaktiv metodlar kompleks tarzda qo'llanildi. Ushbu metodlar o'quvchilarning nafaqat lingvistik, balki ijtimoiy-madaniy kompetensiyalarini ham rivojlantirishga xizmat qildi. 1. Rol o'yinlari va simulyatsiyalar o'quvchilarni real hayotiy vaziyatlarga yaqin muhitga olib kirib, ularning kommunikativ va madaniy moslashuvchanlik

ko'nikmalarini rivojlantirdi. Ushbu metod orqali o'quvchilar turli madaniy kontekstlarda qanday muloqot qilish kerakligini amaliy tarzda o'rganadilar. Byram (1997) ta'kidlaganidek, interkultural kompetensiya vositachilik qobiliyatini ham o'z ichiga oladi, rol o'yinlari esa aynan shu ko'nikmani shakllantirishga xizmat qiladi. Masalan, "xalqaro mehmonni kutib olish", "xorijiy hamkor bilan uchrashuv", yoki "turli mamlakat vakillari bilan muzokara" kabi vaziyatlar sahnalashtirildi. O'quvchilar turli rollarni (mehmon, mezbun, tarjimon) bajarib, madaniy jihatdan mos kommunikatsiya strategiyalarini qo'llashga harakat qildilar. Bunday jarayonlarda o'quvchilar nafaqat til birliklarini qo'llaydilar, balki muomala madaniyati, tana tili, murojaat shakllari va etik qoidalarga ham e'tibor qaratadilar. Kuzatuv natijalariga ko'ra, ushbu metod o'quvchilarning nutqiy faolligini oshirish bilan birga, ularning madaniy moslashuvchanligini ham rivojlantirdi.

2. Madaniyatlararo muhokamalar orqali o'rganuvchilarda tanqidiy fikrlash, empatiya va bag'rikenglik shakllandi. Ushbu metod orqali o'quvchilar turli mamlakatlarning urf-odatlarini, qadriyatlarini, ijtimoiy normalari va hayot tarzi haqida fikr almashadilar. Masalan, dars jarayonida "turli mamlakatlarda bayramlar qanday nishonlanadi?", "muloqotda hurmat qanday ifodalanadi?" kabi mavzular muhokama qilinadi. Talabalar o'z madaniyati bilan boshqa madaniyatlarni taqqoslab, o'xshash va farqli jihatlarni aniqlab, o'z fikrlarini asoslab berishga, hamda boshqalarning nuqtai nazarini tushunishga harakat qildilar. Mini-kuzatuv natijalari shuni ko'rsatdiki, bunday muhokamalar talabalarda bag'rikenglik, empatiya va ochiq fikrlilikni shakllantiradi. Shu bilan birga, stereotiplarni anglash va ularni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmasi ham rivojlanadi.

3. Autentik materiallardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlash, izlanish va taqdimot ko'nikmalarini rivojlantirdi. Deardorff (2006) interkultural kompetensiyani rivojlantirishda real tajriba va kontekst muhimligini ta'kidlaydi. Autentik materiallar aynan shunday kontekstni yaratadi. Amaliyotda ingliz tilidagi videolar, filmlar, intervyular, podkastlar, yangiliklar, bloglar va ijtimoiy tarmoqlardagi kontentlardan foydalanildi. Ushbu materiallar o'quvchilarga tilning haqiqiy qo'llanilishi va madaniy kontekstini tushunishga yordam berdi. Masalan, ingliz tilidagi videorolik orqali turli mamlakatlardagi salomlashish usullari yoki kundalik muloqotdagi iboralar o'rganildi. Bu esa o'quvchilarning eshitish, tushunish va interpretatsiya qilish ko'nikmalarini rivojlantirdi. Shuningdek, autentik materiallar orqali o'quvchilar turli aksentlar, nutq tezligi va uslublarga moslashishni o'rganadilar.

4. Guruh va juftlik faoliyati hamkorlikda o'rganish orqali kommunikativ kompetensiyani mustahkamladi. Bu metod ijtimoiy konstruktivizm nazariyasiga asoslanib, bilimlar o'zaro muloqot jarayonida shakllanishini nazarda tutadi. Dars jarayonida o'quvchilar kichik guruhlariga bo'linib, muayyan madaniy muammolarni hal qilish ustida ishladilar. Masalan, "xalqaro jamoada kelib chiqadigan tushunmovchilikni bartaraf etish" kabi vazifalar berildi. Kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, guruh ishlari davomida o'quvchilar o'zaro tinglash, fikr almashish va murosaga kelish ko'nikmalarini rivojlantirdilar. Bu esa ularning kommunikativ kompetensiyasini mustahkamladi.

5. Loyiha asosida topshiriqlar esa o'quvchilarning mustaqil fikrlash, izlanish va taqdimot ko'nikmalarini rivojlantirdi. OECD (2018) global kompetensiyani shakllantirishda o'quvchilarning mustaqil izlanish faoliyatini muhim deb hisoblaydi. Ushbu metod

doirasida o'quvchilarga turli mamlakatlar madaniyati, urf-odatlarini, ta'lim tizimi yoki kundalik hayoti haqida loyiha tayyorlash topshirig'i beriladi. Amaliyotda o'quvchilarga "bir mamlakat madaniyatini tadqiq qilish" yoki "madaniyatlararo farqlarni tahlil qilish", "xalqaro festival loyihasi", kabi loyihalar beriladi. Ular ma'lumot izlash, uni tahlil qilish va taqdim etish jarayonida faol ishtirok etadilar. Loyiha yakunida o'tkaziladigan taqdimotlar o'quvchilarning nutqiy ishonchliligini oshiradi va ularning global dunyoqarashini kengaytiradi, hamda talabalarning tanqidiy va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Pedagogik kuzatuvlar natijasida interkultural yondashuvning EFL ta'limidagi samaradorligi aniqlanib, quyidagi natijalar qayd etildi: birinchidan, interkultural elementlar qo'llanilgan darslarda o'quvchilarning kommunikativ faolligi sezilarli darajada oshdi. Ular fikr bildirish, savol berish va muhokamalarda ishtirok etishga ko'proq intildilar. Ikkinchidan, o'quvchilarda madaniy ong kengaydi. Turli madaniyatlar o'rtasidagi farqlar va o'xshashliklarni tushunish darajasi oshdi.

Uchinchidan, interkultural yondashuv o'quvchilarning global fikrlashini rivojlantirdi. Global mavzular asosida tashkil etilgan topshiriqlar ularning dunyoqarashining kengayishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. To'rtinchidan, kommunikativ to'siqlar kamaydi va o'quvchilar real muloqot vaziyatlarida o'zlarini ishonchliroq his qila boshladilar. Shu bilan birga, ayrim muammolar ham kuzatildi. Jumladan, vaqt yetishmasligi, metodik resurslarning cheklanganligi va o'qituvchilarning interkultural kompetensiyasini yanada rivojlantirish zarurati shular jumlasidandir. Bu muammolarni hal etish uchun zamonaviy pedagogik texnologiyalar va malaka oshirish dasturlaridan foydalanish muhim hisoblanadi. Umuman olganda, EFL darslarida interkultural kommunikatsiyani rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishlaridan biridir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, interkultural yondashuv o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birga ularning madaniy ongini kengaytiradi, kommunikativ kompetensiyasini mustahkamlaydi va global fikrlashini shakllantiradi. Interkultural yondashuvning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat: Madaniy tushuncha va ong rivojlanadi, kommunikativ samaradorlik oshadi, global kompetensiya shakllanadi, tanqidiy fikrlash rivojlanadi. Shu asosda quyidagi tavsiyalar beriladi: Dars jarayonida interkultural elementlardan tizimli foydalanish, autentik materiallarni keng qo'llash, interaktiv metodlarni faol joriy etish, o'qituvchilarning interkultural kompetensiyasini oshirish, loyiha va muhokama asosidagi topshiriqlarni ko'paytirish. Xulosa qilib aytganda, interkultural kommunikatsiya EFL ta'limining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, uni samarali tashkil etish o'quvchilarning nafaqat til, balki shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Азимов, Э. Г., & Щукин, А. Н. (2009). Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. Академия.
2. Byram, M. (1997). Teaching and assessing intercultural communicative competence. *Multilingual Matters*.
3. Deardorff, D. K. (2006). The identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization. *Journal of Studies in*

International Education, 10(3), 241–266.

<https://doi.org/10.1177/1028315306287002>

4. Хабибуллаева, М. Э. (2013). Обучение иноязычному говорению на базе учебного текста. ТДЮИ.
5. Habibullayeva, M. E. (2018). Interactive “sequencing” activities focusing on language acquisition. In Modern linguistics, translatology, linguodidactics. NUU.
6. Habibullaeva, M. E. (2021). Old path and new directions in the English language teaching. International Scientific-Practical Conference, JDPI.
7. Hamidov, H., & Mahmudov, K. (2018). Ingliz tilini o‘qitishda zamonaviy yondashuvlar. Fan va texnologiya nashriyoti.
8. Kramersch, C. (1993). Context and culture in language teaching. Oxford University Press.
9. OECD. (2018). Preparing our youth for an inclusive and sustainable world: The OECD PISA global competence framework. OECD Publishing.
10. Пассов, Е. И. (1991). Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. Просвещение.
11. Соловова, Е. Н. (2008). Методика обучения иностранным языкам. АСТ: Астрель.